Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto
Palvelupäällikkö Kari Pikkarainen
Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
22.4.2021

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston lausunto HE 42/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimistoa (TE-toimisto) antamaan asiantuntijalausuntonsa liittyen otsikossa mainittuun hallituksen esitykseen. Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Yleistä

Lakiesityksen tavoitteena on parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa, tukea harmaan talouden torjuntaa, lisätä ansiomahdollisuuksia ja pienentää hyväksikäytön riskiä. Esityksen tavoitteena on myös tasapuolistaa luonnontuotealan yritysten kilpailumahdollisuuksia.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto on vastannut työ- ja elinkeinoministeriön määräämän valtakunnallisen erikoistumistehtävän (työ- ja elinkeinoministeriön 25.2.2015 antama päätös, TEM/405/00.03.05.02/2015) nojalla luonnontuotteiden kerääjien neuvonnasta sekä antanut Suomen edustustolle lausunnon kerääjiä maahan kutsuvan yrityksen taloudellisista toimintaedellytyksistä vuodesta 2014 lähtien.

Lakiesityksen mukaan TE-toimiston erikoistumistehtävä jatkuisi ja lain 8 §:n mukaan TE-toimisto arvioisi onko luonnontuotekeruualan toimija 5 §:n tarkoitetulla tavalla luotettava. Päätös annettaisiin toimijan pyynnöstä velvoitteidenhoitoselvityksen (VHS) pohjalta vuodeksi kerrallaan. TE-toimisto seuraisi luonnontuotekeruualan toimijan ansioiden maksamisen ja kulujen veloittamista koskevien kieltojen noudattamista ja antaisi niistä edustustolle tai työsuojeluviranomaisille näiden pyynnöstä lausunnon. Lakiesityksen mukaan työ- ja elinkeinotoimisto antaisi yhdessä työsuojeluviranomaisten kanssa neuvontaa esityksen 4–7 §:n soveltamisesta.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto on usean vuoden ajan tehnyt tiivistä yhteistyötä niiden yritysten kanssa, jotka ovat kutsuneet luonnontuotteita keräämään henkilöitä ulkomailta Suomeen. Eri viranomaiset ovat tehneet myös yritysten kanssa tiivistä yhteistyötä, josta on osoituksena yhteisesti laadittu sekä sovittu aiesopimus. Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto katsoo usean vuoden kokemukseen ja eri toimijoiden kanssa tehtyyn yhteistyöhön

pohjautuen, että luonnontuotteiden kerääjien oikeuksista, luonnontuotekeruualan toimijoiden velvollisuuksista, velvollisuuksien noudattamisen valvonnasta sekä velvollisuuksien laiminlyönnin seuraamuksista on tarkoituksenmukaista ja tarpeellista säätää lailla.

Suomeen saapuu vuosittain noin 2500–4300 ulkomaalaista luonnontuotteiden kerääjää. Keskimäärin noin 90 % ulkomaalaisista kerääjistä on tullut Thaimaasta.

Toimintaa on kehitetty aiesopimusmenettelyn kautta ja yhteisesti sovittuja tavoitteita on osin saavutettu. Nykyisen aiesopimusmenettelyn keskeisimmät ongelmat ovat aiesopimuksen heikko oikeudellinen velvoittavuus, kerääjien heikko oikeudellinen asema, aiesopimusmenettelyn perustuminen jälkikäteisvalvontaan sekä yhtenäisten pelisääntöjen puute. Esitys toisi luonnontuotekeruualalle selkeät kerääjien sekä toimijoiden oikeudet ja velvollisuudet. Esitys selkeyttäisi viranomaisvastuita ja mahdollistaisi toimivaltaisten viranomaisten oikea-aikaisen sekä riittävän kattaviin ja luotettaviin tietoihin pohjautuvan lain soveltamisen, jolle olisi myös kohdennettu riittävät henkilöresurssit.

1. Kerääjän oikeudet (4§)

Lakiesityksen 4 §:n 4 kohdan mukaan kerääjä voi päättää itse keräämisen aikatauluttamisesta. TE-toimiston luonnontuotekeruualan toimijoilta saamien tietojen mukaan tämä on käytännössä toteutunut laajalti jo nykyisen aiesopimusmenettelyn aikana. Kerääjän oikeusaseman vahvistamiseksi tämä on kuitenkin tärkeää kirjata lakiin samoin kuin esityksen 3 kohdan kerääjän oikeus päättää itse maahantulonsa ja maasta poistumisensa ajankohdasta.

2. Luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuus (5 §)

Kerääjään keruuolosuhteet, kerääjältä veloitettavat kulut ja keruuansiot ovat kaikki riippuvaisia luonnontuotekeruualan toimijan toimintatavoista ja kyvystä vastata kerääjistä. TE-toimisto katsoo, että lakiesityksen 5 §:n 1–3 momenteissa tarkoitetulla tavalla suoritettava luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arviointi olisi tarkoituksenmukainen tapa arvioida luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuutta. Luonnontuotekeruualan toimijat ovat monimuotoinen ja kansainvälinen ryhmä, joka on huomioitu lakiesityksen 5 §:n 3 momentin luotettavuuden arvioinnin kohteena olevien toimijoiden riittävän laajassa määritelmässä.

3. Luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuudet (6 §)

Lakiesityksen 6 §:n 8 kohdan mukaan luonnontuotekeruualan toimijan tulisi ilmoittaa ennalta kerääjien tukikohtien sijainti työsuojeluviranomaisen julkisesti ilmoittamaan osoitteeseen. Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto näkee tämän keskeisenä parannuksena nykyiseen aiesopimusmenettelyyn, jonka mukaan toimivalta vierailla kerääjien leireillä on ollut Pohjois-Pohjanmaan TE-toimistolla, jolla on nykytilanteessa valtakunnallisen erikoistumistehtävän hoitamisessa 1 henkilötyövuoden resurssi.

Nykyisessä aiesopimusmenettelyssä on säädetty melko tarkoin keruuolosuhteista tukikohdilla, joilla järjestetään kerääjien ja tuki- ja huoltohenkilökunnan majoitus, ruokahuolto, keruuvarusteiden ja -ajoneuvojen huolto ja korjaus sekä luonnontuotteiden punnitus ja keruuansioiden maksu. Yritysten TE-toimistolle luovuttamien tietojen mukaan kerääjien tukikohdat sijaitsivat 10 maakunnan alueella satokaudella 2020. Toimijan velvollisuuksiin liittyvien säännösten noudattamisen valvonnan kannalta TE-toimisto näkee sen nykyisen leirivierailuiden toimivallan kokemuksien perusteella keskeisenä, että leirivierailuiden tekemiseen varataan riittävät henkilöstöresurssit.

Työsuojeluviranomaisilla on uuden valvontatehtävän 4–5 henkilötyövuoden resurssin ja jo nykyisen ulkomaalaislain mukaisen valvontatehtävänsä myötä erinomaiset valmiudet valvoa lain säännösten noudattamista.

4. Ansioiden maksaminen ja kulujen veloittamista koskevat kiellot (7 §)

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto katsoo aiempien toimialan aiesopimusmenettelystä saatujen kokemusten perusteella, että lakiesityksen 7 §:ssä määritelty luonnontuotealan toimijan velvollisuus maksaa kaikki keruuansiot ennen kerääjän maasta poistumista olisi kerääjän oikeuksien toteutumisen ja ansioiden maksamisen seuraamisen kannalta erittäin tarpeellinen muutos. Nykytilanteessa ansioiden maksamisessa on 14 päivän joustovara, joka vaikeuttaa ansioiden maksamisen seuraamista kerääjän maasta poistumisen jälkeen.

Esityksen 7 §:ssä säädetään myös toimijan velvollisuudesta järjestää kerääjälle ajantasainen ansioiden kertymisen seuranta. Toimijaa ei ole velvoitettu järjestämään keruuansioiden kertymisen seuranta nykyisen aiesopimusmenettelyn aikana. TE-toimisto näkee tämän muutoksen mahdollistavan kattavan keruuansioiden maksamisen seuraamisen.

Lakiesityksen 7 §:n matkakulujen rahoittamista, perehdyttämistä ja satotilanteen seurannasta veloitettavien kulujen kiellon osalta TE-toimisto katsoo, että näiden kulujen veloittamisen kieltäminen selkeyttää luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuuksia, parantaa kerääjän oikeusasemaa ja nostaa kerääjien keruuansioita. TE-toimisto huomauttaa, että esityksen toimijan 7 §:n mukaiset velvollisuudet lisäisivät toimijan hallinnollista taakkaa ja vaatisivat myös toimijoita suuntaamaan lisäresursseja näiden velvollisuuksien noudattamiseen ja niistä viranomaisille raportoimiseen.

5. Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävät (8 §)

Lakiesityksessä Pohjois-Pohjanmaan TE-toimistolle säädettyjen tehtävien osalta TE-toimisto katsoo, että niissä on huomioitu sen asiantuntemus ja kokemus luonnontuotekeruualalta.

TE-toimisto näkee aiempina vuosina saamiensa kerääjäpalautteiden perusteella tarpeelliseksi, että lakiin tai asetukseen lisätään maininta kerääjälle tämän omalla äidinkielellä tarjottavasta neuvontapalvelusta. TE-toimisto kaipaa esityksen mukaisesta toimivallastaan lisätietoja myös keruuansioiden ja maksukieltojen selvittämisen osalta – selvitetäänkö toimijan keruuansioiden maksaminen ja kulujen veloittamista koskevien kieltojen noudattaminen kaikkien kerääjien osalta vai ainoastaan jonkin ennalta määritellyn määrän ja menettelyn mukaisesti? TE-toimisto näkee tarpeelliseksi säätää asetus, jotta lain soveltaminen ja sen toimivaltaisten viranomaisten henkilöstöresurssien kohdentaminen toteutuvat parhaalla tavalla.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto pitää hyvänä asiana, että 8 §:ssä tarkoitettu neuvonta lain 4–7 §:n soveltamisesta annetaan yhdessä työsuojeluviranomaisten kanssa laadukkaan asiakaspalvelun tarjoamiseksi sekä lain viranomaisten hyvän yhteistoiminnan ja sujuvan tiedonvaihdon onnistumiseksi ja että tähän TE-toimistolle on varattu 2 henkilötyövuoden pysyvä lisäresurssi.

6. Luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain rikkomus (10 §)

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto näkee lakiesityksen 10 §:n mukaisen sakkorangaistuksen lain 6 § ja 7 § 1–2 momenttien velvollisuuksiaan kehotuksista huolimatta rikkovalle toimijalle keskeisenä parannuksena kerääjän oikeusasemaan, koska säännös ennaltaehkäisee lain rikkomista.

TE-toimisto näkee sakkorangaistuksen mahdollisuuden parantavan luonnontuotekeruualan kasvua ja yritysten kilpailukykyä, joihin toimijoiden väärinkäytöksien tiedetään aiheuttaneen merkittäviä negatiivisia vaikutuksia.

7. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto katsoo, että lakiesitys harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta on tarpeellinen parannus luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arvioimiseksi. Velvoitteidenhoitoselvityksiä käytetään tukemaan jo yhteensä 28 lain soveltamista ja niiden käyttö on vakiintunutta.

TE-toimisto näkee sen nykyisen valtakunnallisen erikoistumistehtävän kautta saadun asiantuntemuksen ja kokemuksen pohjalta, että tietojensaantioikeus velvoitteidenhoitoselvityksiin toimijan luotettavuuden arvioimiseksi tältä osin vähentäisi luonnontuotekeruualan toimijoiden hallinnollista taakkaa. Nykytilanteessa TE-toimisto hankkii luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuteen liittyviä tietoja useilta eri viranomaistahoilta ja toimijoilta erikseen tehtävin tieto- ja selvityspyynnöin. Velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöönotto varmistaisi myös Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston tehokkaan toimijan luotettavuuden arvioinnin.

Oulussa 22.4.2021

Johtaja Maire Mäki

Palvelujohtaja Pirjo Juntunen

Tämä asiakirja KEHA/2390/2021 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/2390/2021 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Juntunen Pirjo 22.04.2021 13:54

Hyväksyjä Mäki Maire 22.04.2021 14:06